

PURAISTAN KIELTÄ 7

Amerikkalainen hymy

Tammikuinen keskiviikko Brooklyn Museumissa. Museon siivooja, vanha musta mies, katselee suurien ikkunoiden takaa talviaurinkoa ja kääntyy ohi kulkevan museovieraan puoleen. "What a beautiful day it is, don't you think", hän sanoo, hymyilee ja jatkaa siivouskärryn kanssa kohti hissiä. Museovieras kokee syvää liittolaisuutta – me kaksi ja aurinko – mutta ei osaa sanoa mitään. Hän päättää ohittaa oman persoonallisuutensa lommot ja syyttää kotimaataan: se ei ole valmistanut spontaneihin kohtaamisiin vieraiden ihmisten kanssa.

Tätä kirjoittaessani olen ollut tutkijavaihdossa Yhdysvalloissa neljä kuukautta. Ensimmäiset pari viikkoa kuluivat vuorovaikutuksellisen hämmennyksen vallassa. Yritin vajota normaaliin maailmassaolotilaani, varautuneeseen päilylyyn, josta voisin tutkailla rauhassa vierasta elämänmenoa ennen siihen osallistumistani, tarvittaessa kontrolloidusti lausua oikeanlaisia asiointirepliikkejä. Suunnitelmani kuitenkin pilattiin välittömästi ja päivittäin. Kadulla hymyiltiin, bussikuskit ryhtyivät rupattelemaan, tuntemattomat kauppanmyyjät kyselivät viikonloppusuunnitelmista. Eristäytyminen ei ollut vaihtoehto.

Suomessa on tapana puhua amerikkalaisesta vuorovaikutuskulttuurista negatiiviseen sävyyn. Ihmiset kuulostavat ystävällisiltä ja esittävät kiinnostunutta, mutta todellisuudessa kyse on näytelmästä: hymyt ovat pakotettuja, ja makeilevat äänet peittävät pinnallisen välinpitämättömyyden. Vilpittömän suomalaisen on oltava varuillaan, jottei pahoittaisi mieltään siitä, että myyjä ei ehkä sittenkään ole kovin kiinnostunut juuri hänen asioistaan.

Vaikka Yhdysvallat on kaukana onnen tyyssijasta, pidän amerikkalaisissa kaupungeissa kohtaamaani vuorovaikutusmallia syvästi ilahduttavana. Oli vuorovaikutus pinnallista tai ei, elämä on helpompaa, kun vuorovaikutusta on. Kärjistäen suomalaisen nollatilanne vieraan ihmisen kanssa lienee hiljaisuus, ja jokainen puheen tuottamisen ele vaatii tietynlaiset perustelut. Yhdysvalloissa päätöstä kontaktin ottamisesta ei sen sijaan tarvitse itse tehdä: se on valmiina olemassa, tilanteen muassaan tuoma.

Ehkä on kyse siitä, että olen elänyt Suomessa Helsingissä, siinä missä amerikkalaiset kokemukseni rakentuivat kahdessa alle sadantuhannen ihmisen kaupungissa. Ehkä kyse on siitä, että ihminen alkaa käyttäytyä toisin ulkomailla ollessaan. Ehkä kulttuurien väliset stereotyyppiset yleistyksen ovat ylipäätään turhia. Kahdesta seikasta olen silti varma.

Ensinnäkin vailla suurempaakin tunnetta tuotettu hymy tarttuu. Neurotieteilijät ovat havainneet peilneuroneiksi kutsutut hermosolut olennaisiksi toisten ihmisten tunnetilojen ja aikeitten havainnoinnissa. Etenkin katsekontaktin kautta aktivoituvat peilineuronit nimensä mukaisesti ”peilaavat” ihmisen toisissa ihmisissä havaitsemia toimintoja, niin että niitä joko jäljitellään tai ainakin tunnetaan voimakasta tarvetta tehdä niin. Ne siis käynnistävät aivoissa matkimisen yllyttävän mekanismin, ja aivoille simulointi on pitkälti sama asia kuin itse toiminta. Aivojen kannalta ei ole kovin olennaista, kuinka paneutunut ja ainutkertainen saamamme hymy on: hymyilemme itsekin.

Toisekseen sosiaalisen vuorovaikutuksen mallit voivat vaikuttaa siihen, millainen käsitys meillä on itses-
tämme kieltä käyttävinä yksilöinä – ja muutenkin. Sosiaalistuminen tietynlaiseen vuorovaikutustapaan saa ihmisen ajattelemaan, että noille kohtaamisille ominaiset vuorovaikutuskäytännöt (esimerkiksi välttely, ujous, arkuus tai käänteisesti ylenmääräinen puheliaisuus ja ekstroverttius) ovat hänen omia ominaisuuksiaan. Totunnaisen vuorovaikutuskulttuurin ulkopuolelle astuminen – piti uusista malleista tai ei – saa näkemään kirkkaasti käyttäytymisen ja tunnereaktioiden kameleonttisen luonteen.

Laura Visapää

Helsingin yliopisto, Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos

---

Laura Visapää työskentelee yliopistonlehtorin sijaisena Helsingin yliopistossa ja tutkii parhaillaan etenkin kielen suhdetta empatiaan ja intersubjektivisuuteen.